

Ponomarenko V.O. The innovation shoot growth of *Juniperus L.* genus in the conditions of the Rightbank forest-steppe zone of Ukraine

The seasonal development cycle of shoots of *Juniperus sabina* and *J. communis* is analyzed. It is established that the shoot growth of *J. sabina* starts in earlier terms and comes to an end later than that of the indigenous species *J. communis*.

УДК 581.92:712.41(477.43)

Здобувач В.А. Сільчук, ст. лаб.
Ботанічного саду Хмельницького НУ –
Хмельницький національний університет

**ЧАГАРНИКИ ДАЛЕКОСХІДНОЇ ФЛОРИ БОТАНІЧНОГО САДУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Охарактеризовано географічне розташування та природні умови міста Хмельницького, зокрема Хмельницького НУ. Коротко описано колекцію чагарників далекосхідної флори Ботанічного саду. Вказано на їхню стійкість та на значну естетичність представників.

Ключові слова: чагарники далекосхідної флори, Ботанічний сад, родина, вид, форма.

За фізико-географічним районуванням України місто Хмельницький належить до Лісостепової області Подільського Побужжя. Територія міста має помірно-континентальний клімат з теплим літом, м'якою зимою і достатньою кількістю опадів.

Хмельницький національний університет розташований у південно-західній частині Хмельницького [1]. Зелені насадження на територіях навчальних закладів, поряд із вирішенням завдань рекреаційного характеру, відіграють важливу архітектурно-композиційну роль і є одним з основних факторів реалізації генерального плану міста [2]. У 2003 р. на території університету закладено ботанічний сад, який займає площу 4,8 га, з них 2,21 га включено до природно-заповідного фонду області.

Територія університету розташована на схилах древньої балки, тальвегом якої тече невелика річка Немийка. Територія характеризується різноманітними формами рельєфу: тут є долина природного походження (площею близько 2,6 га) та терасовані схили балки. Дно балки складене чорноземно-лучними ґрунтами, які утворилися на делювіально-алювіальних відкладах. Ґрунтовий профіль цих ґрунтів має значний гумусний горизонт (до 2,5 м). Вміст гумусу становить від 4,0 % до 5,5 %; реакція ґрунтового розчину слабокисла – рН від 5,7 до 6,4; ступінь насиченості основами – 90 %. Глибина гумусного горизонту від 80 см до 90 см. Вміст гумусу становить від 4,4 % до 5,8 %. Ці ґрунти характеризуються сприятливими фізичними властивостями і високою родючістю [1]. Станом на осінь 2009 р., колекційний фонд ботанічного саду нараховує 724 таксони [3]. Серед них значна роль відведена чагарникам далекосхідної флори.

Розові (*Rosaceae* Juss.) є найчисленнішою родиною серед рослин ботанічного саду, і, зокрема, серед чагарників далекосхідної флори. Вони характеризуються різноманітним забарвленням квітів, рясним і тривалим цвітінням (з ранньої весни до кінця літа). Швидким ростом серед родини виді-

ляється рід Таволга (*Spiraea* L.). В Україні інтродуковано понад 100 видів, гібридів і форм рослин цього роду. На експозиціях ботанічного саду зростає 19 таксонів, серед них т. білокріткова (*S. albiflora* (Miq.) Zab.), т. альпійська (*S. alpina* Pall.), Т. Бумальда (*S. bumalda* Burvenich), Т. Вангутта (*S. vanhouttei* (Briot) Zab.), Т. Дугласа (*S. douglasii* Hook.), т. кантонська (*S. cantoniensis* Lour.), т. сливолиста (*S. prunifolia* Sieb. et Zuss.), т. трилопатева (*S. trilobata* L.), т. японська (*S. japonica* L.) та інші, а також їх декоративні форми.

Якщо ж вести мову про таволги далекосхідної флори, то колекція ботанічного саду представлена шістьма такими видами і однією формою: т. альпійська (*S. alpina* Pall.), т. кантонська (*S. cantoniensis* Lour.), т. японська (*S. japonica* L.), т. середня (*S. media* Franz Schmidt), т. трилопатева (*S. trilobata* L.), т. сливолиста (*S. prunifolia* Sieb. et Zuss.). Це листопадні, зазвичай, гарно квітучі чагарники з почерговим листкорозміщенням. Квіти зібрані в суцвіття різноманітних форм (парасолька, волоть, щиток). Забарвлення квітів варіює від білого до червоного і пурпурного. Насіння зібрані в сухі маленькі плоди-листівки, часто глечикоподібної форми [3]. Цікавою є теплолюбна рослина – т. кантонська (*S. cantoniensis* Lour.), яка зазвичай в умовах України росте лише на південному березі Криму. Весною захоплює красою цвітіння також таволга сіра ф. Грефшейм (*Spiraea cinerea* Zab).

Іншим представником цієї родини, і до того ж далекосхідних чагарників, є кизильники (*Cotoneaster* Bauhin). Рослини декоративні, завдяки численним квітам білого або рожевого кольору та червоним, іноді чорним, плодам. У ботанічному саду зростають листопадні види (к. блискучий (*C. lucidus* Schlecht), к. горизонтальний (*C. horizontalis* Decaisne) та вічнозелений к. Даммера (*C. dammeri* Schneid.).

На лівій терасі річки Немийки росте кизильник виблискуючий (*C. splendens* Flinck et Hylmo), батьківщиною якого є Південно-Східний Китай. Це чагарник висотою до 3 м з темно-зеленими еліптичними блискучими зверху листками та чорними блискучими плодами. Ця рослина добре піддається підстриганню, а тому широко використовується в озелененні для стрижених живоплотів [3, 4].

У колекції ботанічного саду дану родину представляють ще такі рослини, які також є представниками далекосхідної флори: керія японська (*Kerria japonica* (L.) DC), курильський чай кущовий (*Pentaphylloides fruticosa* (L.) O. Schwarz.), курильський чай даурський (*Pentaphylloides dahurica* (Nestl.) Ikonn.), розовик керієподібний (*Rhodotypus kerrioides* Sieb. et. Zucc.), лузізіанія трилопатева (*Louiseania triloba* (Lindl.) Pachom.).

Крім них, добрим розвитком характеризуються представники родини барбарисові (*Berberidaceae* B. Torr. et Gray) та жимолостні (*Caprifoliaceae* Juss.) [3]. Більшість жимолосних – лісові рослини. Найбільш характерні вони для листяних і змішаних лісів рівнин і середньогірського рельєфу, види деяких родів трапляються у хвойних лісах і заходять у субальпійський і альпійський пояси гір, де ростуть на кам'янистих схилах і в тріщинах скель.

У ботанічному саду Хмельницького НУ зростає 15 видів і форм родини жимолосних, з яких шість мають далекосхідне походження, зокрема: жимолость найзапашніша (*L. fragrantissima* Lindl. et Paxt.), жимолость Джираль-

дова (*L. giraldii* Rehd.), жимолость японська (*L. japonica* Thunb.), жимолость блискуча (*L. nitida* Wils.), жимолость шапковидна (*L. pileata* Oliv.), вейгела квітуча (*Weigela florida* (Bge) A. DC.).

Під час цвітіння чарує витонченістю та ароматом квітів жимолость найзапашніша (*Lonicera fragrantissima* Lindl. et Paxt.), привертають увагу пучки рожевих квіток, які ще до розпускання листя густо вкривають стовбур і гілки церсису канадського (*Cercis canadensis* L.). Представники родини жимолосних далекосхідного походження, які зростають у ботанічному саду Хмельницького НУ, завезені в місто з ботанічних садів Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича і Львівського НУ ім. Івана Франка, Національного дендропарку "Софіївка" НАН України, розсадника Волинського обласного управління лісового господарства.

Досвід розведення і вирощування видів і форм родини жимолосних в Україні, зокрема на території Поділля, Буковини, Галичини і Волині, свідчить про добру адаптацію представників цієї родини до кліматичних та ґрунтових умов даних місцевостей, доцільність і перспективність їх використання у озелененні Центрального Поділля, загалом, і Хмельницької області зокрема [5].

Будь-якої пори року ботанічний сад вабить своїм різнобарв'ям. Під час весняного цвітіння яскравих тонів йому надають ранньоквітучі представники листяних рослин. Рясно одягаються яскравими жовтими квітами різні види форзицій (*Forsythia* L.). На території ботанічного саду зростають ф. Джиральда (*F. giraldiana* Lingelsh.), ф. поникла (*F. suspense* (Thunb.) Vahl.) та ф. середня (*F. intermedia* Zab.), які особливими барвами виграють восени.

Осінім забарвленням плодів ще більше підкреслюють свою декоративність барбариси (*Berberis* L.), кизильники (*Cotoneaster* L.), горобинник горобинолистий (*Sorbaria sorbifolia* (L.) A. Br), кущі бруслини крилатої (*Euonymus alata* (Thunb.) Sieb.). Вони стають яскравою плямою Японського саду: декоративними є їх багряне листя та плоди – коробочки рожевого кольору, які звисають на довгих плодоніжках.

Не втрачає своєї привабливості ботанічний сад і зимової пори. Особливої чарівності саду у зимовий період додають кущі з декоративними плодами, які довго зберігаються на гіллі (барбарис, кизильник). Батьківщиною більшості з них є Далекий Схід.

Ботанічний сад Хмельницького НУ продовжує інтродукувати чагарники далекосхідної флори. В його колекції вже нараховується п'ятдесят сім видів таких рослин із шістнадцяти родин

Література

1. **Ботанічний сад** Хмельницького національного університету / за ред. Л.П. Казімірової. – Кам'янець-Подільський : ПП В.С. Мошинський, 2009. – 68 с. – Сер.: Terra in-cognita: Хмельниччина.
2. **Кучерявий В.П.** Озеленення населених місць : підручник. – Вид. 2-ге / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 456 с.
3. **Каталог** рослин ботанічного саду Хмельницького національного університету : каталог / за ред. Л.П. Казімірової. – Кам'янець-Подільський : ПП В.С. Мошинський, 2009. – 124 с. – Сер.: Terra in-cognita: Хмельниччина.
4. **Деревья и кустарники СССР** / под ред. П.И. Лапина. – М. : Изд-во "Мысль", 1966. – 673 с.

5. Silchuk V.A. Bioecological peculiarities of development of shrubs of the Far Eastern origin and their usage in landscape gardening of the Central Podillia / V.A. Silchuk, G.A. Biletska // Economics for Ecology: Papers presented at the 16th International Scientific Conference in Sumy, (May 5-8, Sumy). – Суми : Вид-во Сумського ДУ, 2010. – С. 148-150.

Сильчук В.А. Кустарники дальневосточной флоры Ботанического сада Хмельницкого национального университета

Охарактеризированы географическое положение и природные условия города Хмельницкого, в частности Хмельницкого национального университета. Коротко описана коллекция кустарников дальневосточной флоры Ботанического сада. Указано на их стойкость и на существенную эстетичность представителей.

Ключевые слова: кустарники дальневосточной флоры, Ботанический сад, семейство, вид, форма.

Silchuk V.A. Shrubs of Far Eastern flora of Botanical Garden of Khmelnytskyi National University

Geographical position and natural conditions of the city of Khmelnytskyi in general and Khmelnytskyi National University in particular have been characterized. Collection of Shrubs of the Far Eastern flora of the Botanical Garden have been described. Their resistance and aesthetical properties of their representatives have been shown.

Keywords: Shrubs of Far Eastern flora, Botanical Garden, family, species, form.
